

Прикази Reviews

Comptes rendus

Miloš Milenković. *Ka političari srpske antropologije u XXI veku.* 2010. Beograd: Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta.

Knjiga *Ka političari srpske antropologije u XXI veku* se može svrstati u grupu dela iz opusa savremene srpske antropologije koja se odnosi na eksplicitnu brigu o politici discipline, odnosno na rasprave koje se tiču njene društvene uloge. Ipak, za razliku od drugih autora koji se takođe mogu svrstati u ovu grupu, Miloš Milenković čitaocima nudi svojevrstan "strateški plan", ili nešto nalik "mustri" po kojoj smatra da bi savremeni i budući srpski antropolozi trebalo da usmeravaju svoja istraživanja. Autoru je za ovo delo dodeljena nagrada "Dušan Bandić" od strane Odeljenja za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, za najbolje delo iz oblasti etnologije i antropologije objavljeno 2010. godine.

Jedno od osnovnih načela na kojima je knjiga zasnovana jeste da antropologija nikako ne sme da ostane jedna javno neprepoznatljiva, marginalizovana, "autistična" i, samim tim, politički neupotrebljiva disciplina. Nasuprot tome, Milenković kroz čitavo delo ukazuje na mesta koja bi trebalo "strateški" razraditi kako bi antropološka produkcija bila politički i javno uticajna i blagotvorna za domaću populaciju. Mesta na koja autor najviše stavlja akcenat i kojima je potrebno dodatno razrađivanje pre svega se odnose

na poboljšanje vidljivosti, javne prepoznatljivosti i primene dometa etnoloških i/ili antropoloških istraživanja u društvenoj stvarnosti. Preporučena strategija kojom bi se takvi ciljevi mogli realizovati predstavljena je kroz niz primera i analiza savremenog društveno-političkog konteksta (sa posebnim naglaskom na naučno-prosvetnoj politici), kao i kroz komentare nekih prethodnih analiza autora posvećenih politici i istoriji discipline, koje se odnose upravo na društvenu ulogu domaće etnologije i antropologije.

Knjiga je mahom sastavljena od ranije objavljenih, ali za ovo izdanje prilagođenih tekstova, kao i onih koji su namenski priređeni za ovu priliku. Iako se čitaocu mogu učiniti dosta velikim oscilacije tematskih težišta od poglavlja do poglavlja, tekstovi su poslagani tako da čine, svaki ponaosob, po jednu kockicu koja sa različitih strana doprinosi razumevanju autorovih nastojanja. Ipak, čitava linija argumentacije odvija se oko dve glavne problemske teme, koje bismo ključnim rečima mogli obeležiti kao monografski pristup objedinjenim temama retradicionalizacije i scijentometrije.

Pojednostavljena shema "strategije", koju je autor želeo da podeli sa čitaocem, može se predstaviti na sledeći način. Prvi korak koji je po njemu neophodno preduzeti odnosi se na promenu javne predstave o samoj disciplini. To znači da je političku i širu javnost neophodno upoznati sa savremenim istraživačkim tekovinama u antropologiji, što zapravo podrazume-

va jasniju javnu promociju discipline koja, po dubokom uverenju autora, više nikako ne treba da bude percipirana kao etnologija čije je okvire svojevremeno postavio Jovan Cvijić. O promenama tendencija od esencijalizma ka anti-esencijalizmu, i od nacionalizma kao anti-nacionalizmu, koje odlikuju razvoj etnologije i/ili antropologije tokom XX veka pa sve do danas, kao i o reformama koje su izvršene na samom Odeljenju za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, autor piše u poglavlju *Bolonjski špricer i beogradski koktel*.

Kako Milenković dalje piše, nakon osveščivanja potencijalnih korisnika o tome kojim profesionalnim kompetencijama jedan antropolog sve raspolaze (one su na jednom mestu sumirane kao "organizovano, sistematično, autokorektivno i tradicionalno i dugotrajno istraživanje sociokulturne stvarnosti u Srbiji"), a koje smatra i te kako "politički upotrebljivim", sledeći i odlučujući korak jeste rad na formulisanju javnih i praktičnih politika za potrebe državnog i nevladinog sektora i "uticanje na kanale socijalizacije, kolektivne imaginacije i političke mobilizacije". Čitava ova zamisao zasniva se na polemici s autorima čiji su ranije objavljeni radovi posvećeni raspravama o društvenoj ulozi discipline, koju je razvio u poglavlju *Transformacija nacionalne nauke*, i u kojoj obrazlaže svoju tezu da antropologija ipak treba da funkcioniše kao "nacionalna", ili, drugim rečima, "emancipatorska nauka". U datom poglavlju, kao i u onom pod naslovom *Demokratija ili je etnokratija*, pored ostalog, Milenković zastupa jednu, takoreći, inverznu poziciju, bar u odnosu na one koje je ranije zastupao. Naime, on smatra da je konstruktivističku i kulturno-kritičku poziciju (politički) svrsishodnije zamieniti pozicijom koju naziva konsekvencionalističko-pastirskom.

Kada govori o retraditionalizaciji, Milenković zapravo govori o neskladu u kome stoje (pozitivne) interne transformacije kroz koje antropologija i njeni teorijski dometi u Srbiji prolaze od početka XXI veka naovamo, i eksterne transformacije srpskog društva. On, pri tom, kao ključni zadatak društveno-humanističkih nauka (naročito antropologije) i kao krajnji domen svoje strategije vidi "spasavanje nacije od nacionalista" (str. 11), a retraditionalizaciju vidi kao njihovo najopakije oružje. Upravo se na taj nivo delovanja može sažeti onaj deo pozicije koju Milenković promovise, a koji naziva "pastirskim". S druge strane, konsekvencionalistički deo njegove pozicije odnosi se na ukazivanje institucijama nadležnim za visoko obrazovanje i nauku, kao i široj javnosti, na (nepovoljne) posledice koje ne samo retraditionalizacija, koja generise nacionalizam, već i aktuelna naučna i prosvetna politika mogu ostaviti na društvo. Autor je mišljenja da su upravo antropolozi i drugi društveno-humanistički naučnici najkompetentniji da na osnovu svojih komparativnih istraživanja opskrbe i upozore društvene aktere koji kreiraju javne i državne politike, znanjima o mogućim konsekvencama različitih političkih odluka i da na taj način preduprede one posledice za koje se do sada ispostavljalo da su loše po društvo.

Verovatno najvažniji Milenkovićev motiv za pisanje tekstova koji čine ovu knjigu predstavlja nezadovoljstvo opštim duhom koji vlada u aktuelnoj naučnoj politici u Srbiji. Tako, u poglavlju *O brojanju i merenju (drugih) ljudi (za novac)* autor komentariše, pored tog opšteg duha, i pojedinosti Strategije naučnog i tehnološkog razvoja Srbije u periodu od 2010-2015., kao i Predloga izmene Zakona o visokom obrazovanju, kako bi pokazao "autodestruktivni besmisao" u kome je u protekloj deceniji živela do-

maća naučno-prosvetna zajednica (v. str. 16). Ovde se može govoriti čak i o jednom inicijalnom motivu koji je inspirisao autora, a to je odredba pomenute Strategije koja društveno-humanističkim naukama direktno *namenjuje* ulogu u "una-pređenju državnih odluka" i "promociji nacionalnog identiteta". Ipak, lajtmotiv njegove kritike je scijentometrija, kao skup (neprimerenih) standarda za kontrolu i procenu kvaliteta nauke i visokog obrazovanja, koje nastoje da u praksi primene zagovornici ideje uspostavljanja tzv. "evaluativne države", koja je takođe produkt jedne šire filozofske zamisli podvedene pod pojam "novi javni menadžment". Opasnosti kojima treba stati na put, a koje scijentometrija kao krajnji produkt pomenutih filozofsko-političkih polazišta generiše, prema Milenkoviću su: napad na slobodu/autonomiju bavljenja naučno-istraživačkim radom, naturalizacija i redukcionizam kao ključni kriterijumi kvaliteta društveno-humanističkih nauka, i opšte stremljenje ka tome da se "kvalitet redukuje na uticaj a izvrsnost na popularnost" (129). No, kako i ovde, tako i kroz čitavo svoje delo, autor sa isticanjem opasnosti koje uočava istovremeno nudi i predloge za suočavanje sa njima. Svi njegovi predlozi i rešenja su u stilu epiloga objedinjeni i sažeti u poglavlju *Antropologija u retradicionalizovanom društvu i evaluativnoj državi*.

Iako je knjiga relativno kratka po obimu, ona obiluje različitim temama i predlozima, koje je, pak, veoma teško sažeto prikazati. Mnoge od strateških rešenja i problema koji su razmatrani u ovoj knjizi nisu ni spomenuti u ovom prikazu, najviše iz bojazni od pogrešne interpretacije. Zato ću ovaj tekst završiti preporukom, u kojoj savetujem svakome ko je zainteresovan za gore pomenute teme i probleme da knjigu pročita sa kritičkom otvorenosću, jer ona zapravo predstavlja

neku vrstu pionirskog poduhvata (mada mislim da se autoru ne bi svideo ovakav epitet) koji, možda pre nego za akcijom, čezne za komentarom.

Ivana Gačanović

Moć (muzičkog) spektakla

Povodom knjige **Miroslava Lukić Krstanović**, *Spektakli XX veka: Muzika i moć*, Beograd: Etnografski institut SANU (Posebna izdanja, knj. 72), 2010.

Spektakl bi se mogao uvrstiti u grupu pojmova za koje su svi čuli, koji se često upotrebljavaju ali čije značenje nije baš uvek najjasnije. Knjigom *Spektakli XX veka: Muzika i moć*, Miroslava Lukić Krstanović, naučna saradnica u Etnografskom institutu SANU, nastoji da u širem istorijskom i antropološkom kontekstu sagleda, analizira i razjasni fenomen (muzičkog) spektakla na domaćem terenu kako bi pokazala da spektakl u određenim sociokulturnim i istorijskim okolnostima nije tek "naivni igrač stvarnosti" već i aktivni činilac koji te okolnosti reflektuje i kreira (10). Metodološki okvir u kojem se autorka kreće čini najpre problematizovanje načina na koji se spektakl konstituiše unutar sebe, zatim načina na koji se transformiše u društveni odraz te komunicira na liniji spektakl – društvo – spektakl (58). Svoje ideje i razmišljanja u ovoj knjizi autorka razvija kroz komunikaciju sa brojnim teorijskim pogledima od kojih naročito ističe Gi Debora ("Društvo spektakla"), Žaka Atalija ("Buka"), Jelenu Đorđević ("Političke svetkovine i rituali") i Ines Pricu ("Omladinska potkultura u Beogradu"). Sopstveno viđenje fenomena spektakla, Miroslava Lukić Krstanović gradi na osnovu "etnografskog čitanja" relevantne literature, regulativa, enciklopedija, neo-